

MESÉS TÜDŐBETEGSÉGEK

Dr. Molnár F. Tamás^{a,b}

^aPTE ÁOK Orvosi Készségfejlesztő és Innovációs Központ Műveleti Medicina Csoport, Pécs

^bPetz Aladár Egyetemi Oktató Kórház, Sebészeti Tanszék (PTE ÁOK)

Szt. Sebestyén Mellkassebészeti Részleg, Győr

A histhorax kultúrorvostani rovat – HKR, hogy a rövidítések kedvelőinek is kedvezzünk – visszatér. A jövődő történéseinek annyit, hogy ez az MFT–Rónai-paktum eredménye, amelyet jelentőségében csak a Molotov–Ribentrop-paktum haladt meg. A miénk következményei remélhetően jelentősen kevésbé tragikusak, ám annál szórakoztatóbbak lesznek.

Pavel Bazsov (1879–1950)

A különböző tüdőbetegségek a mesék és kalandos regények gyakori vendégei, ha a laikus olvasók, gyerekeink szerencsére nincsenek is ennek tudatában. A hivatás kötelez: Csipkerózsika alma aspirációja a bronchológusokat hozza erős izgalmi állapotba, míg Dickens Pickwick Klubja vagy Ondine átka a sleep apnoe kutatóinak érdekes, hogy Nemeček Ernő tüdőgyulladásáról most ne is tegyünk említést. Móra Ferenc, Tömörkény István, Gárdonyi Géza történeteiben rendre feltűnnek a köhögős szegények.

Ezekről a dolgokról későbbi Amega számokban lesz szó. Ma az orosz népmesékben szereplő bányásztüdőről mesélünk. A gyűjtés és az átgtyúrás Pavel Bazsov munkája (1879–1950), aki bányászcsaládban született, és a Permi Teológiai Szemináriumban kapott diplomát 1899-ben.

1. kérdés

Van még valaki, aki ugyanabban az évben született, mint a szerzőnk és szintén orthodox teológiai főiskolára járt. Ki ő?

- Sztálin
- Lenin
- Trockij
- Pavlov

Bazsov Jekatyerinburgban tanított, 1918 és 1922 között vöröskatonaként végigharcolta az orosz polgárháborút, majd húsz éven át tanítószkodott az urali rézbányák környékén: az itt hallott népmeséket, történeteket

gyűjtötte egybe és adta ki. Lenin-renddel és Állami Díjjal tüntették ki. 1946-ban a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa tagja lett. Meséit azonban, melyek amerikai és angol kiadást is megértek és számos magyar kiadásban is napvilágot láttak, nem ezért szeretjük. Nincs története, melyben ne fordulna elő a malachit, ez a rézbányászati „melléktermék”, a zöldes féldrágakő. Már a cári Oroszország is a malachit kövek egyik legnagyobb forrása volt. A nyomelemek, közöttük a réz a rákkeltő anyagok listáján szomorúan előkelő helyen áll. Mióta?

2. kérdés

Mióta van a réz a rákkeltő anyagok listáján?

- az 1970-es évektől
- az 1990-es évektől
- az ezredforduló utántól
- tévedés, a réz onkogén hatása nem bizonyított

Annál érdekesebb, hogy a réz – mint a tumoros sejtek jelátvitelében szereplő elem – is újra és újra felmerül, akár lehetséges terápiás szerepben is.

3. kérdés

Melyik állítás igaz?

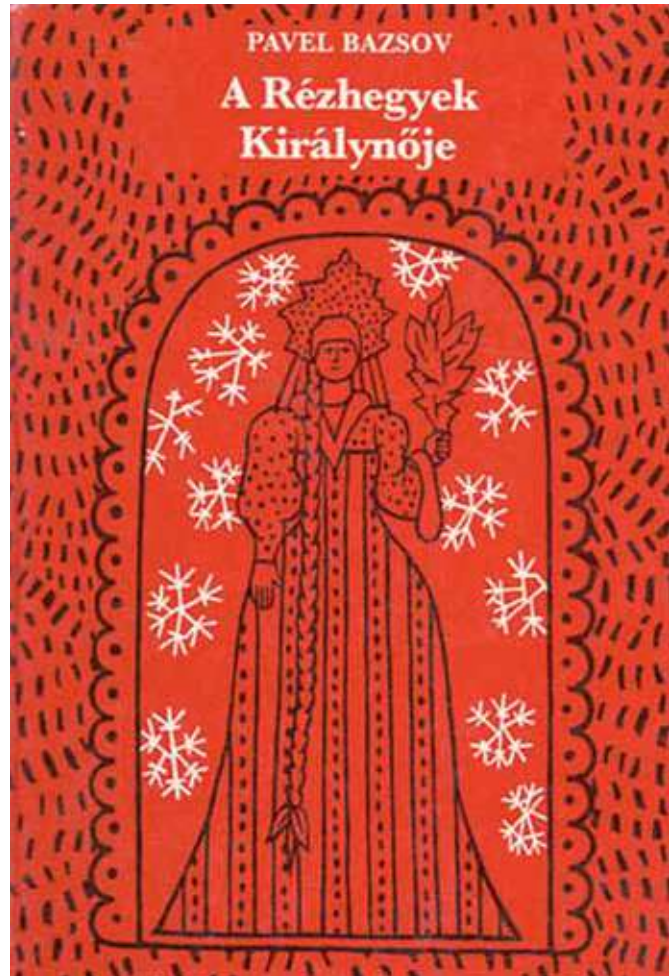
- minél többen és hosszabban vizsgálnak egy anyagot, annál nagyobb a valószínűsége, hogy valaki rákkeltőnek találja
- minél többen és hosszabban vizsgálnak egy anyagot, annál nagyobb a valószínűsége, hogy potenciális szerepet találnak neki a jelátvitelt befolyásoló gyógyszerekben
- mindkét állítás igaz
- egyik állítás sem igaz

A zalai népmesék, a gyűjtött folklór hagyomány joggal népszerű rézfa...ú baglyával ehelyest nem foglalkozunk, ezt az urológiai és a pszichiátriai laptársak kompetenciájába utaljuk.

4. kérdés

A réznek mely tüdőbetegségek keletkezésében tulajdonítanak több-kevesebb oki szerepet?

- pneumoconiosis (copper-miner's lung)
- tüdőrák
- malignus pleuralis mesothelioma
- a felsoroltak mindegyikében

A Rézhegyek királynőjének főhősét így mutatja be a szerző: „Fiatal ember volt az egyik, legénysorban még, de az arcán már látszott a malachitbányászok betegsége. A másik öregebb volt. A szemét, de még az arcát is mintha zöld lepedékkal vontat volna be a malachit pora. És köhögött, majd megfúlt belé.”

5. kérdés

Mi lehet a diagnosis?

- pneumoconiosis
- metallosis
- asthma bronchiale (extrinsic)
- COPD

Akárhogyis, Sztjepan – mert így hívják a hőst, ahogy ma itthon a bankban, teleföntársaságnál, mobilparkolásnál, tegezve, kedélyesen, lassan mindenkit keresztnevén szólítva – csak betegeskedett folyton, egyre gyengült, és mire vége a mesének 15 oldal múlva, el-sorvadt és meghalt.

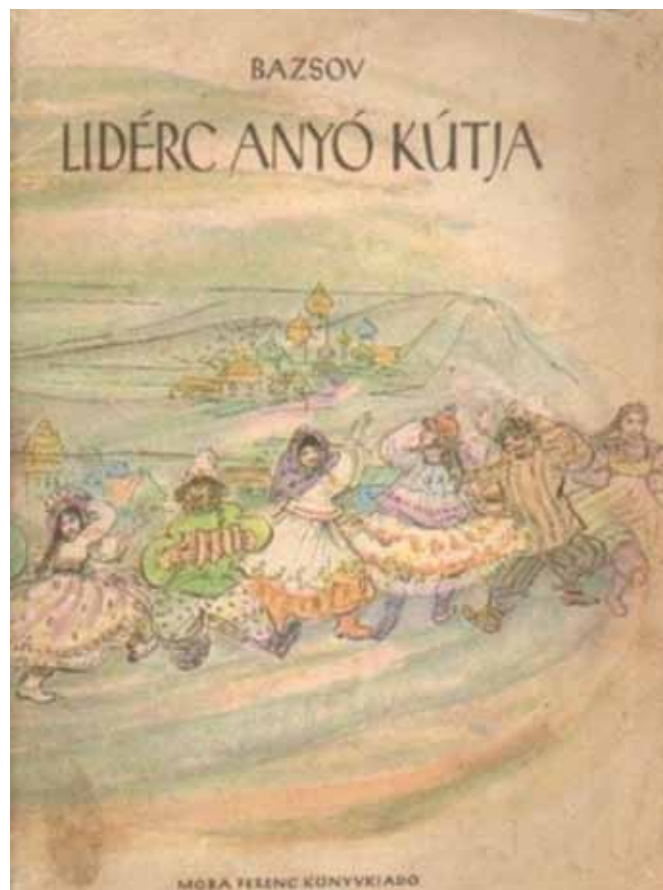
A Kővirág című mese főhősét, Propkopicst, aki kőfaragó, „köhögés fogta el. Majd megfúlt belé. Igen sokat betegeskedett már azokban az esztendőkbén.” Ki gondolná, hogy a porártalom, a lassú kórlefordulás egy nagy orosz zeneszerzőt a Kővirág meséje című balett komponálására készíti. Ki lehet ő?

6. kérdés

Ki komponálta a Kővirág meséje című balettet?

- Szergej Prokofjev
- Igor Sztravinszkij
- Pjotr Iljics Csajkovszkij
- Leonard Bernstein

Ilja, a bányászfiú, a Lidérc anyó kútjának hőse megszeret egy lányt. „Ez a lány lett Ilja társa. De nem hosszú időre. Messzi vidékről való volt a leány, ahol a márványt fejtik. Azért is nem látta Ilja soha azelőtt. Az odavalósi lányokról pedig mindenki tudja, hogy ők az egész vidék legszebbjei, de aki feleségül veszi őket, hamar megövezgyül. Ezek a lányok zsenge koruktól fogva kövekkel vesződnek, és hamar elsorvadnak.”

7. kérdés

Milyen kórképre gyanakszunk?

- kissejtes tüdőrák – feltehetően radioaktív szennyezés is van a kőben
- szilikózis
- malignus mesothelioma
- rheumatoid pneumoconiosis (Caplan-szindróma)

Az aranyos folyó kincse című mese hőse Levontyij, rézbányász. „A föld alatt morzsolgatta fiatal esztendeit. Mint a féreg, túrta a földet. A napvilágot nem látta soha, s megzöldült mint a penész. Tudjuk milyen volt az élet a bányában. Nyirok, sötétség, nehéz levegő.” Nyíltszíni fejtésre küldték, a földesúr aranymezejére. „Csakhogy ez nemigen segített már rajta. Sorvadt egyre.”

8. kérdés

Melyik esetben nem kóros a bőr elszíneződése?

- induratio brunea cutis
- icterus
- Nelson-szindróma
- lentigo solaris

Szergej Prokofjev (1891–1953)

MEGOLDÁSOK

1. válasz

a. Sztálin elvtárs ugyanabban az évben született, azonban ő a tifliszi teológiát látogatta, és az ő meséi a józan ész számára felfoghatatlan mértékben véresebbek voltak.

2. válasz

a. Az 1970-es évektől szerepel a réz a rákkeltő anyagok listáján. (Bővebben lásd itt: Dixon JR, Lowe DB, Richards DE, et al. The role of trace metals in chemical carcinogenesis: asbestos cancers. *Cancer Research* 1970; 30: 1068-74.)

3. válasz

A diszkréten szarkasztikus (c) választ gondoljuk helyesnek, mivel a (d)-t nem lehet elfogadni, az (a) pedig nyilvánvaló. A kétkedőket remélhetőleg meggyőzi ez a közlemény: Crowe A, Jackaman C, Beddoes KM, et al. Rapid copper acquisition by developing murine mesothelioma: decreasing bioavailable copper slows tumor growth, normalizes vessels and promotes T Cell infil-

ration. *PLoSOne* 2013 Aug 27;8(8):e73684. doi: 10.1371/journal.pone.0073684

4. válasz

d. a felsoroltak mindegyikében

Nemery B. Metal toxicity and the respiratory tract. *Eur Respir J* 1990; 3(2): 202-219.

Chen R, Wei L, Huang H. Mortality from lung cancer among copper miners. *Br J Ind Med* 1993; 50(6): 505-509.

Sidhu C, Louw A, Brims F, et al. Malignant pleural mesothelioma: an update for pulmonologists. *Curr Pulmonol Rep* 2019; 8: 40-49.

5. válasz

a. vélhetően a pneumoconiosis

6. válasz

a. Szergej Prokofjev

Az 1954-ben a moszkvai Bolsoj Színházban bemutatott Kővirág (oroszul: Каменный цветок) a 118. opus; Prokofjev utolsó nagy műve, melyet 1950-ben komponált. Két felvonásban nyolc jelenetből áll, a librettót Mira Mendelsohn és Leonyid Lavrovski írták, Bazsov meséje alapján.

7. válasz

a. A szerző kissejtes tüdőrákra gondol a gyors kórlefordulás miatt. Az összes többi opció hosszabb expozíciót, idősebb beteget feltételez. A márványpor nem okoz szilikózist. Enyhébb gyanú a malignus pleurális mesotheliomára is terelődik. A szerkesztőség nyitott a vitára...

8. válasz

d. Lentigo solaris, azaz öregségi májfolt. A kor ugyanis – kontextusfüggően – lehet kellemetlen, de nem betegség.

FORRÁSOK

1. Molnar FT, Aknai K. Occupational lung malignancies: role of malachite. *Hektoen International* 2155-3017. <https://hekint.org/2021/02/02/occupational-lung-malignancies-role-of-malachite/>
2. Hurst R. Digging deep: the enchanted underground in Pavel Bazhov's 1939 collection of magic tales, *The Malachite Casket*. PhD Thesis, University of Manchester, 2018. https://www.research.manchester.ac.uk/portal/files/110263750/FULL_TEXT.PDF